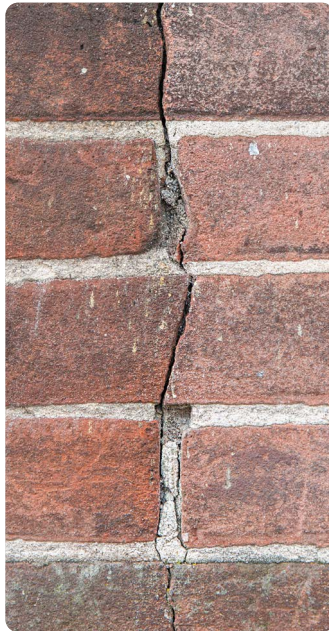

15 • 11 • 2024

Stadsgehoorzaal Leiden

Programmaboekje Erfgoeddag

Verleden met visie | Erfgoed en duurzaamheid |

#erfgoeddagzh

PROGRAMMA ERFGOEDDAG - vrijdag 15 november 2024

TIJD	TITEL	LOCATIE
09.30 - 09.55	Inloop Inschrijven middagprogramma	Entreefoyer Infobalie
	Plenair	
10.00 - 10.10	Opening en welkomstwoord - Marielle Hendriks	Aalmarktzaal
10.10 - 10.55	KEYNOTE: Erfgoed in tijden van klimaatverandering - Edwin van der Veldt	Aalmarktzaal
10.55 - 11.50	KEYNOTE: Hoopvolle initiatieven voor een leefbare planeet - Gert-Jan van Rijn	Aalmarktzaal
11.50 - 12.10	Pauze Inschrijven middagprogramma	Aalmarktfoyer Infobalie
12.10 - 13.00	KEYNOTE: Graffiti-cultuur als voorbeeld voor bewaarpraktijken - Richard van Tiggelen	Aalmarktzaal
13.00 - 13.45	Lunchpauze	
	Keuzesessies	
13.30 - 14.40	Excursie*: rondleiding Pieterskerk Leiden (ronde 1) Let op: vertrek tijdens lunchpauze	Vertrekpunt: entreefoyer
13.45 - 14.35	Parallelsessie en kenniscarrouzels	
	PARALLELSESSIE: De waarde van groen erfgoed - Bob Hartog / Bram van Helvoirt / Thalia Verkade	Aalmarktzaal
	KENNISTAFEL 1*: Duurzaam IT-gebruik: verklein de CO₂-voetafdruk van erfgoed - Tineke van Heijst	Jan Willem Schaapfoyer
	KENNISTAFEL 2*: Vakmanschap en generaties: hoe betrekken we Gen Z? - Anne-Marie Goudzwaard / Nelleke Manschot	Jan Willem Schaapfoyer
	KENNISTAFEL 3*: Kleine instellingen, grote keuzes - De effecten van klimaatmaatregelen - Vera Kuijpers / Sander van Alphen	Gemeenlandshuis Goudleerzaal
	KENNISTAFEL 4*: Nieuwe klimaatscans voor erfgoed in Zuid-Holland: en nu? - Nick Warmerdam	Garderobe Aalmarktzaal
	KENNISTAFEL 5*: Op zoek naar nieuwe vrijwilligers? Verander! - Rowan Huiskes	Gemeenlandshuis Blauwe zaal
	KENNISTAFEL 6*: Monumentenwacht Zuid-Holland: inspectie en duurzaam onderhoud van monumenten - Twan van der Beek / Annemieke Kneppers	Gemeenlandshuis Dijkgravenkamer
	KENNISTAFEL 7*: Toekomstbestendige monumenten - Natasja Schouten-Lening / Odette Hartgerink	Gemeenlandshuis Rode zaal

TIJD	TITEL	LOCATIE
14.35 - 14.50	Zaalwissel	
14.35 - 15.35	Excursie*: Rondleiding Pieterskerk Leiden (ronde 2) Let op: vertrek tijdens de zaalwissel	Vertrekpunt: entreefoyer
14.50 - 15.40	Parallelsessie en kenniscarrouzels	
	PARALLELSESSIE: Erfgoed onder water: hoe beschermen we onze collecties? - Suzanne Visser / Teun de Bruijn / Dick van Broekhuizen / Bart Zwegers	Aalmarktzaal
	KENNISTAFEL 1*: Duurzaam IT-gebruik: verklein de CO₂-voetafdruk van erfgoed - Tineke van Heijst	Jan Willem Schaapfoyer
	KENNISTAFEL 2*: Vakmanschap en generaties: hoe betrekken we Gen Z? - Anne-Marie Goudzwaard / Nelleke Manschot	Jan Willem Schaapfoyer
	KENNISTAFEL 3*: Kleine instellingen, grote keuzes - De effecten van klimaatmaatregelen - Vera Kuijpers / Sander van Alphen	Gemeenschapshuis Goudleerzaal
	KENNISTAFEL 4*: Nieuwe klimaatrisicoscan voor erfgoed in Zuid-Holland: en nu? - Nick Warmerdam	Garderobe Aalmarktzaal
	KENNISTAFEL 5*: Op zoek naar nieuwe vrijwilligers? Verander! - Rowan Huiskes	Gemeenschapshuis Blauwe zaal
	KENNISTAFEL 8*: Financieringsmogelijkheden bij het Cultuurfonds - Annemarie Willems	Gemeenschapshuis Dijkgravenkamer
	KENNISTAFEL 9*: De handdruk en de voetafdruk: hoe religieuze organisaties verder kijken - Rosan Pallada / Rozemarijn de Kwaasteniet	Gemeenschapshuis Rode zaal
15.40 - 16.00	Pauze	Aalmarktfoyer
	Plenair	
16.00 - 16.15	Samenvatting van de dag - Pepijn Duijvestein	Aalmarktzaal
16.15 - 16.30	Vertoning jubileumvideo - Marielle Hendriks	Aalmarktzaal
16.30 - 17.00	Uitreiking Erfgoedparel - Meindert Stolk	Aalmarktzaal
17.00 - 17.05	Afsluiting - Marielle Hendriks	Aalmarktzaal
17.05 - 18.00	Borrel	Aalmarktfoyer

***Aanmelden verplicht!**

Dit kan alleen tijdens de inloop en ochtendpauze bij de infobalie.

15 • 11 • 2024

Erfgoeddag 2024: Verleden met visie

Dit jaar staat de Erfgoeddag in het teken van duurzaamheid - een breed thema met veel aspecten. Vandaag laten we zien hoe veelzijdig het onderwerp is en geven we je praktische handvatten om er zelf mee aan de slag te gaan. We bespreken onder andere de impact van klimaatverandering op ons erfgoed, bieden nieuwe inzichten en gaan samen op zoek naar manieren waarop we allemaal ons steentje kunnen bijdragen.

Edwin van der Veldt (Reinwardt Academie) vertelt hoe we ons erfgoed op een duurzame manier kunnen behouden én inzetten om vooruitgang te stimuleren. Gert-Jan van Rijn (Museon-Omniversum) licht toe hoe Museon-Omniversum werkt met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. Richard van Tiggelen (The Dutch Graffiti Library) sluit de ochtend af met een verhaal over het behoud van graffiti en de graffiticultuur, dat van nature vergankelijk is.

COLOFON

EINDREDACTIE Susan Lesker, Erfgoedhuis Zuid-Holland

ONTWERP Mirjam Wilbrink, studioBoven grafisch ontwerp

PRODUCTIE Katrien Ligt

FOTO'S Floris Scheplitz, Guido Benschop / Erfgoedhuis Zuid-Holland

Duurzaamheid gaat verder dan behoud alleen; erfgoed kan een motor zijn voor vooruitgang.

's Middags gaan we de diepte in tijdens de kenniscarroussel, waar kleinere sessies verschillende onderwerpen bespreken. Je leert bijvoorbeeld over de milieu-impact van digitaal erfgoed en hoe je die verkleint, of hoe klimaatverandering onze leefomgeving en erfgoed beïnvloedt. Voor kleinere erfgoedinstellingen is er aandacht voor wat zij op het gebied van duurzaamheid kunnen doen. Ook krijg je tools in handen om duurzame verandering binnen je organisatie door te voeren.

Aan het einde van de dag zetten we twee bijzondere vrijwilligersinitiatieven, die zich inzetten voor het behoud van erfgoed, in het zonnetje. Zij ontvangen de Erfgoedparel, de tweejaarlijkse prijs voor erfgoedgemeenschappen. Dit jaar staat de prijs, net als de Erfgoeddag, in het teken van duurzaamheid.

En we vieren een feestje, want Erfgoedhuis Zuid-Holland bestaat 25 jaar en Monumentenwacht Zuid-Holland maar liefst 50 jaar! De kennistafels in de middag vinden plaats in het Gemeenlandshuis van Rijnland (tegenover de Stadsgehoorzaal) - een van de eerste kantoorruimtes van het Erfgoedhuis.

Kortom, een dag vol inspiratie, nieuwe inzichten en de kans om actief bij te dragen aan een duurzame toekomst voor ons erfgoed!

Behouden of laten gaan? Dat is de hamvraag

Amanda Verdonk

Veel erfgoed bestaat inmiddels langer dan dat het er nog zal zijn, stellen erfgoedexperts Marielle Hendriks en Herbert-Jan Hiep. Klimaatverandering dwingt ons om scherpe keuzes te maken: wat willen we behouden en wat laten we gaan? En wat betekent dit voor het erfgoedbeleid? Wellicht kan een oosterse denkwijze ons helpen.

“We moeten bereid zijn om vaker afscheid te nemen van erfgoed”

Herbert-Jan Hiep

Het Meisjeshuis in Delft, een prachtig achttiende-eeuws pand aan de pittoreske Oude Delft. Hier werden tot in de jaren vijftig weesmeisjes opgevangen. Nu houdt onder andere Erfgoedhuis Zuid-Holland er kantoor. Maar hoe lang kunnen we nog genieten van historische binnensteden, nu we vaker te maken krijgen met langdurige periodes van neerslag én droogte, die grote impact zullen hebben op onze leefomgeving en ons erfgoed? “We moeten bereid zijn om vaker afscheid te nemen van erfgoed”, stelt Herbert-Jan Hiep onomwonden vast.

Hiep is directeur-eigenaar van IVEM, een bureau dat nationale en internationale organisaties en overheden adviseert over erfgoed. Hij spreekt met Marielle Hendriks, directeur-bestuurder van Erfgoedhuis Zuid-Holland, de provinciale ondersteuningsinstelling voor iedereen die zich professioneel of vrijwillig inzet voor een bloeiende erfgoedsector. Ze ontmoetten elkaar voor het eerst in Venetië, hét epicentrum van de strijd tussen erfgoed en klimaat, bij een internationale conferentie over dit thema. In de werkkamer van Hendriks praten ze erover door.

Over de hoofdvraag – of de klimaatverandering impact heeft op de erfgoedsector – zijn ze het in ieder geval roerend eens: die impact wordt groot. Niet alleen in het buitenland, waar misschien minder (financiële) middelen zijn om maatregelen te treffen, maar ook in Nederland. Hendriks vertelt wat dit voor monumentale panden betekent. “Als er

Erfgoedhuis 25 jaar, Monumentenwacht 50 jaar!

In 2024 vieren het Erfgoedhuis en de Monumentenwacht Zuid-Holland respectievelijk hun 25- en 50- jarig jubileum. In die periode werd de basis gelegd voor ondersteuning bij behoud van erfgoed in de komende decennia.

Hoe kijken betrokkenen terug, welk advies geven ze mee?

Lees en bekijk het in de feestelijke digitale canon:
erfgoedhuis-zh.nl/canon

vaker droge zomers zijn en het grondwater zakt te veel, worden houten funderingspalen aan de lucht blootgesteld en vindt er houtrot plaats. Hierdoor wordt het hele bouwwerk wankel. Daarnaast krijgen we door extreem weer steeds meer met wateroverlast te maken, waardoor onze kelder nu al af en toe blank staat.” Een wetenschappelijke studie uit 2020 bevestigt dit: van de 64.000 rijksmonumenten lopen er 6.000 het risico op overstroming, 12.000 hebben kans op schade aan houten funderingen en 1.000 monumenten lijden aan bodemdaling.

Rekbaar begrip

Erfgoed staat volop in de belangstelling. Van jong tot oud, van links tot rechts – als een traditie verloren dreigt te gaan of een oud gebouw

gesloopt dreigt te worden, komen velen in actie om het te redden. Hiep: "Veel mensen noemen het alleen geen erfgoed. Ze hebben het bijvoorbeeld over 'mijn oude school' of 'die mooie, oude boerderij'. Het gaat om het identiteitsgevoel, de culturele waarde die maakt dat we ons ergens thuis voelen. En het is nostalgie. Terug naar de menselijke maat, naar een tijd dat de wereld minder complex was, dat alles kneuterig was, dat er meer groen was. Hoewel dit beeld niet altijd klopt, heerst het sentiment momenteel wel heel sterk." Erfgoed is bovendien een steeds ruimer begrip aan het worden. Het gaat allang niet meer alleen om monumenten, maar ook om archeologische vondsten in de bodem, gezonken schepen in de zee, museumcollecties en archieven. "En ook om het immateriële erfgoed dat in onze hoofden zit: de tradities, de gewoonten, de rituelen", vult Hendriks aan. "Als je thuis filmpjes maakt, is dat een creatief proces dat uiteindelijk ook erfgoed kan worden."

Het denken over erfgoed is nog verder opgerekt door onder andere het Faro-verdrag. In deze Portugese stad sloot de Raad van Europa in 2005 een overeenkomst. Daarin staat dat erfgoed niet alleen draait om het erfgoed zelf, maar ook om de mensen en hun relatie met dat erfgoed. Plat gezegd: zorg niet alleen voor voldoende (financiële) middelen voor collectiebeheer, maar ook voor de vrijwilligers die het museum of landgoed openhouden, of er rondleidingen verzorgen. Denk niet alleen aan de molen, maar ook aan de molenaar, of aan de vrijwilliger bij het bloemencorso.

In Nederland is meestal het credo:
behouden door benutten

Stoplichtsysteem

In Nederland is de zorg voor het erfgoed (nog) goed op orde, vindt Hendriks. Maar het zit hier minder diep verankerd in de samenleving dan bijvoorbeeld in Engeland of Frankrijk. De Engelse National Trust koopt bijvoorbeeld veel erfgoed op en heeft ook al een weldoordacht klimaatadaptatiebeleid. Een stoplichtsysteem geeft bij calamiteiten aan welke monumenten het redden waard zijn. In Engeland is dit een urgente kwestie, omdat sommige dorpjes aan de oostkust door de afbrokkelende kliffen in zee dreigen te storten. Maar ook in Zuid-Limburg speelt dit, signaleert Hendriks. “Bij de overstromingen in het Geuldal in

2021 heeft veel erfgoed schade opgelopen. De veiligheidsregio geeft mensen en dieren namelijk de hoogste prioriteit bij een overstroming. Erfgoed staat daar niet tussen. Daardoor kregen de erfgoedlocaties geen zandzakken." Volgens Hendriks is hier nog niet goed over nagedacht. "Nu worden we geconfronteerd met de gevolgen, zonder dat dit een bewuste keuze was."

Oosters ritueel

Behouden of laten gaan is natuurlijk dé hamvraag in de erfgoedwereld. Daar zijn Nederlanders best ruimdenkend in, en dat worden ze ook steeds meer. In tegenstelling tot bijvoorbeeld de Belgen, die veel meer erfgoed aan hun lot overlaten, is in Nederland meestal het credo: behouden door benutten. Hiep: "Erfgoed overleeft als je het een functie geeft. Je kunt niet alles onder een glazen stolp zetten. Maar als je iets gaat herbestemmen, moet je vaak wel concessies doen. Bijvoorbeeld door ander materiaal te gebruiken. Wij zijn daar vrij pragmatisch in." Erfgoed slopen wordt in ons land doorgaans beschouwd als een doodzonde, hoewel hier langzaam verandering in lijkt te komen. "Behoud van erfgoed is een heel westers perspectief", stelt Hendriks. "Kunsthistoricus Thijs Weststeijn beschrijft in zijn boek *De toekomst van het verleden* hoe een tempel in Japan elke twintig jaar opnieuw wordt gebouwd. Het gaat daarbij niet zozeer om de authentieke materialen, maar om de rituelen om iets in exact dezelfde stijl te herbouwen. Het ritueel is wat het erfgoed waarde geeft. Ik zie die denkwijze ook meer opwachting maken in Nederland."

Het gevolg is dat we minder krampachtig aan het oude zullen vasthouden. En dat zal ook wel moeten met de klimaatuitdagingen waarmee we te maken krijgen. Hendriks: "Een deel van ons erfgoed heeft zijn langste tijd gehad. Klimaatverandering gaat onze leefomgeving ingrijpend veranderen. We kunnen het erfgoed niet allemaal

beschermen met hogere dijken en een betere waterafvoer. Veel mensen denken dat we tot 2040 hebben, of tot 2100, maar het kan ook volgend jaar al misgaan. We steken onze kop nu nog in het zand en denken dat we het wel redden, maar we moeten proberen zo adaptief mogelijk te zijn.” Dit betekent dat een deel van het erfgoed met allerlei maatregelen beschermd zou kunnen worden tegen klimaatinvloeden, maar ook dat van sommige dingen beter afscheid kan worden genomen. Hendriks: “Misschien kan de oosterse methode ons helpen door dingen elders weer op te bouwen. Maar je kunt erfgoed ook digitaliseren voordat je het laat vergaan, zodat je het met *augmented reality* of *virtual reality* kunt beleven alsof het er nog steeds is. Al zal dat het echte erfgoed natuurlijk nooit kunnen vervangen.”

Volgende generatie

Maar wat doe je weg en wat bewaar je? Hendriks vertelt dat het Erfgoedhuis recent een vernieuwende bewaarmethode heeft ontwikkeld. Bij deze Doornroosje-aanpak wordt een collectie voor ten minste één generatie ‘in slaap gebracht’. Het is niet aan ons om te bepalen wat van waarde is, maar aan de volgende generatie, zo is de gedachte. Wat vindt die generatie belangrijk? Nu zien we regelmatig dat collecties, bijvoorbeeld privéverzamelingen, snel worden afgestoten als de

“We steken onze kop nu nog in het zand en denken dat we het wel redden, maar we moeten proberen zo adaptief mogelijk te zijn.”

Marielle Hendriks

Meer over het Doornrosje-project

Wil je meer weten over de vernieuwende aanpak van de Doornrosje-methode? Bekijk de projectpagina, bestel het boek en leer meer over de nog te verschijnen documentaire:

erfgoedhuis-zh.nl/doornrosje

eigenaar er niet meer voor kan zorgen. Terwijl vaak pas na enkele, soms tientallen jaren, duidelijk wordt wat de écht belangrijke dingen zijn. Hiep: "Als vrienden van mij een van hun ouders verliezen, adviseer ik ze altijd: stal het gewoon even. Pas na vijf jaar weet je wat je wil houden." Hendriks sluit af: "Een volgende generatie zal met een andere blik naar de zaken om zich heen kijken, en dit op een andere manier waarderen. Een geruststellende gedachte."

PROGRAMMA

Marielle Hendriks

Directeur-bestuurder
Erfgoedhuis Zuid-Holland

Fotograaf: Floris Scheplitz

Opening

Het congres wordt geopend door dagvoorzitter Marielle Hendriks, directeur-bestuurder van Erfgoedhuis Zuid-Holland. Zij verwelkomt je graag in de Aalmarktzaal van de Stadsgehoorzaal Leiden, een bijzondere plek omdat hiertegenover een van de eerste kantoorruimtes van het Erfgoedhuis zit: het Gemeenlandshuis van Rijnland.

Tijdens deze Erfgoeddag, die mogelijk wordt gemaakt door Erfgoedhuis Zuid-Holland en de provincie Zuid-Holland, zal dagvoorzitter Marielle de sessies in de Aalmarktzaal inleiden en afsluiten met vragen vanuit de zaal.

Een bijzondere plek omdat hiertegenover een van de eerste kantoorruimtes van het Erfgoedhuis zit.

Edwin van der Veldt

Cultuurhistoricus, docent Erfgoedtheorie en cultuurgeschiedenis Reinwardt Academie (Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten).

KEYNOTE

Erfgoed in tijden van klimaatverandering

Hoe kunnen kunst en erfgoed ons hoop geven in tijden van klimaatverandering? En waarom richten klimaatactivisten juist hun pijlen op de kunstsector? Elke erfgoedinstelling – van klein museum tot het Rijksmuseum – krijgt te maken met de gevolgen van klimaatverandering. Soms heel concreet, bijvoorbeeld in de vorm van hevige regenbuien of de dreiging van een stijgend waterpeil. Andere keren komt het naar voren in gesprekken op de museumvloer of tijdens een koffiepauze. Er is nu al een klimaatverandering in het erfgoedveld gaande.

Er is nu al een klimaatverandering
in het erfgoedveld gaande.

Wat kunnen we doen? Oude gebouwen, objecten en kunstwerken laten ons reflecteren op het vermogen van de mens om de wereld creatief naar zijn hand te zetten, met steeds duidelijker gevolgen. Hoe kun je als erfgoedinstelling de bezoeker (en jezelf) eerlijk informeren over de klimaatcrisis en handelingsperspectieven bieden? Welke aanknopingspunten biedt de collectie voor een eerlijk en hoopvol gesprek over de uitdagingen en kansen voor huidige en toekomstige generaties? Edwin van der Veldt geeft je een lezing over hoop, wanhoop, verval en regeneratie.

Gert-Jan van Rijn

Hoofd afdeling Programma's en collectie,
Museon/Omniversum

KEYNOTE

Hoopvolle initiatieven voor een leefbare planeet

Duurzaamheid is breder dan alleen klimaat- of energiegerelateerde oplossingen. De 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties richten zich op verschillende aspecten van duurzaamheid. Wat hebben deze doelen te maken met erfgoed? Hoe kunnen we deze interpreteren en inzetten binnen onze erfgoedpraktijk? Hoe vertaal je ze naar een aantrekkelijke publieksprogrammering, verduurzaming van bijvoorbeeld je gebouw, en waardevolle samenwerkingen met kennispartners en bedrijven? Gert-Jan van Rijn laat ons zien hoe Museon-Omniversum de Duurzame Ontwikkelingsdoelen naar binnen en naar buiten toe inzet.

Gert-Jan van Rijn is historicus en werkte als onderzoeker, educator en tentoonstellingsmaker. Sinds 2022 is hij hoofd Programma's en Collectie bij Museon/Omniversum. De missie van Museon/Omniversum is om

jong en oud te betrekken bij het vinden van oplossingen voor een leefbare planeet. Samen leren leven op én met de aarde is essentieel voor een duurzame toekomst. Daarom laat Museon/Omniversum in zijn programma's zien hoe alles op aarde met elkaar verbonden is en nodigt het iedereen uit mee te denken over oplossingen voor een leefbare wereld.

Museon maakt dit concreet door een plek te creëren die inspireert, vermaakt en aanzet tot actie. Bezoekers krijgen een nieuwe kijk op de wereld dankzij films op gigantische schermen, een selectie uit de collectie van meer dan 300.000 objecten, educatieve programma's en interactieve tentoonstellingen over hoopvolle initiatieven voor een leefbare planeet.

A series of horizontal dotted lines for writing, starting from the pencil icon and extending across the page.

Richard van Tiggelen

Medeoprichter en curator,
Dutch Graffiti Library

KEYNOTE

Graffiti-cultuur als voorbeeld voor bewaarpraktijken

Wat zijn de uitdagingen van het conserveren van graffiti, een kunstvorm die van nature vergankelijk is? Hoe bepaal je wat bewaard moet blijven en waarom? In deze keynote gaat Richard van Tiggelen dieper in op de manier waarop de Dutch Graffiti Library (DGL) selecteert wat behouden blijft en hoe ze daarbij de balans vindt tussen de tijdelijke aard van graffiti en de noodzaak om het als erfgoed te beschouwen.

Richard van Tiggelen is medeoprichter en curator van de Dutch Graffiti Library. DGL zet zich in voor het vastleggen en archiveren van de Nederlandse graffiticultuur, met oog voor zowel de fysieke kunstwerken als de bijbehorende verhalen en geschiedenis. Door middel van tentoonstellingen, onderzoek en een groeiende collectie biedt DGL een unieke kijk op een cultuur die, ondanks haar vluchtigheid, blijvende invloed heeft op kunst, design en de maatschappij.

A series of horizontal dotted lines for writing, starting from the pencil icon and extending across the page.

Over de Erfgoeddag

Welkom op deze zeventiende Erfgoeddag! Erfgoedhuis Zuid-Holland organiseert dit congres sinds 2007 voor gemeenten, erfgoedorganisaties, professionals, belanghebbenden en vrijwilligers in Zuid-Holland. Het doel is om kennis op te doen over de achtergronden en laatste ontwikkelingen op het gebied van cultuurhistorie, en om geïnspireerd te raken door vernieuwende invalshoeken en voorbeelden uit het veld. Daarnaast krijgen deelnemers de kans om hun netwerk uit te breiden.

Erfgoedhuis Zuid-Holland zet zich in voor het behouden, benutten en beleven van cultureel erfgoed in de provincie. Dit doen wij niet alleen; overal zijn mensen actief bezig om erfgoed te bewaren, te beschermen en te ontsluiten. Als ankerpunt binnen het Zuid-Hollandse erfgoedveld ondersteunen, verbinden en inspireren wij gemeenten, historische verenigingen, archieven, musea, scholen, monumentenbeheerders, ondernemers en vrijwilligers. Zo dragen we samen zorg voor het rijke erfgoed en het doorvertellen van het verhaal van Zuid-Holland.

Meer weten? Wij organiseren regelmatig cursussen, bijeenkomsten en activiteiten voor professionals en vrijwilligers: kijk voor een actueel overzicht op onze website en meld je aan: erfgoedhuis-zh.nl/agenda.

ERFGOEDHUIS
ZUID • HOLLAND

Erfgoed voor Zuid-Holland

Erfgoed vertelt het verhaal over wie we zijn en waar we vandaan komen. Dat verhaal willen we bewaren voor de toekomst. Tijdens de Erfgoeddag van dit jaar, met het thema *Verleden met visie*, staat duurzaamheid centraal. We kijken naar hoe we ons erfgoed kunnen beschermen tegen de gevolgen van klimaatverandering, zoals wateroverlast en droogte, en hoe we nieuwe technologieën kunnen gebruiken om ons digitale erfgoed op een milieuvriendelijke manier te beheren.

De provincie Zuid-Holland benadrukt het belang van het behoud van erfgoed zodat ook toekomstige generaties ervan kunnen blijven leren en genieten. Dit vraagt om keuzes die nu gemaakt moeten worden - keuzes die ook de mogelijkheden van morgen bepalen.

De Erfgoeddag van 2024 biedt een mooi moment om kennis te delen en samen na te denken over hoe we ons erfgoed toekomstbestendig kunnen maken en houden. De provincie Zuid-Holland draagt hier graag aan bij. Of het nu gaat om monumenten, archeologie, voorwerpen, verhalen of tradities: erfgoed is er voor iedereen. Door samen (het verduurzamen van) ons erfgoed te omarmen kunnen we op die manier bijdragen aan de vormgeving van onze toekomst.

Fotograaf: Rudolphous (creativecommons.org/licenses/by/3.0)

Excursie: Pieterskerk Leiden

Ontdek de Pieterskerk in Leiden met een rondleiding en leer hoe de organisatie achter dit prachtige religieuze erfgoed zich inzet voor duurzaamheid en daarom bewuste keuzes maakt.

De organisatie hanteert een toekomstbestendige aanpak in zowel het onderhoud als energiebeheer en bedrijfsvoering. Hierdoor heeft de kerk sinds 2011 hét keurmerk voor duurzame bedrijfsvoering: Green Key Gold. Tijdens de recente verbouwing is er bovendien gekozen voor een duurzame aanpak. De Pieterskerk is een prachtig voorbeeld van hoe religieus erfgoed verduurzaamd kan worden en relevant blijft voor de toekomst.

Het vertrekpunt van de excursie is de entreefoyer.

Let op: Het vertrek is iets eerder dan de kennistafels, tijdens de pauze of zaalwissel!

**Aanmelden
voor de excursie
is verplicht**

Dit kan alleen tijdens de
inloop en ochtendpauze
bij de infobalie!

Bob Hartog (lb) Projectmanager, Natuurmonumenten en Rotterdam de boer op!

Bram van Helvoirt (rb) Docent-onderzoeker duurzame voedselsystemen bij opleiding International Food & Agribusiness (IFA), lectoraat Future Food Systems, HAS green academy

Thalia Verkade Schrijver, vertegenwoordiger Platform Rotterdamse Volkstuinen

Fotograaf: Lotte Stekelenburg

PARALLELSESSIE

De waarde van groen erfgoed

Groen erfgoed is nauw verbonden met zowel materieel als immaterieel erfgoed en speelt een belangrijke rol in duurzame ontwikkeling en ecologie. Groene gebieden bieden niet alleen een toevluchtsoord voor biodiversiteit, maar hebben ook een grote sociale waarde als ontmoetingsplaats voor de gemeenschap.

Tijdens deze sessie bespreken Bob Hartog, Bram van Helvoirt en Thalia Verkade, onder leiding van moderator Floor Vierenhalm, hoe we groene landschappen en structuren kunnen behouden. Ze gaan in op de rol van gebouwd erfgoed en wat nodig is vanuit verschillende sectoren.

A series of horizontal dotted lines for writing, extending across the width of the page.

Verder worden kansen voor groen erfgoed, zoals educatieve projecten en lokale initiatieven, verkend. Ook de invloed van waardering voor groen erfgoed op beleid en behoud komt aan bod, met succesvolle voorbeelden van samenwerking tussen gemeenschappen, overheid en organisaties.

Moderatie: **Floor Vierenhalm**
Adviseur gemeenten, Erfgoedhuis Zuid-Holland
Fotograaf: Floris Scheplitz

Suzanne Visser (lb)

Coördinatie collectiebeheer,
Kunstmuseum Den Haag

Foto: Kunstmuseum Den Haag

Teun de Bruijn (rb)

Stadsarchivaris Dordrecht

Dick van Broekhuizen (lo)

Hoofd Collecties en onderzoek
museum, Beelden aan Zee,
oud-voorzitter van het Haags
Preventienetwerk

Foto: Beelden aan Zee

Bart Zwegers (ro)

Conservator academisch erfgoed,
Universiteit Maastricht

PARALLELSESSIE

Erfgoed onder water: hoe beschermen we onze collecties?

Dit jaar verscheen het onderzoeksrapport *Erfgoed in zwaar weer*, waarin de kwetsbare situatie van cultureel erfgoed in 2021 wordt besproken. Toen delen van Nederland, België en Duitsland overstromden door hevige regenval, kwamen de risico's voor erfgoed duidelijk naar voren. Deze overstromingen hadden een grote impact op de getroffen gemeenschappen en veroorzaakten schade aan musea, archieven en monumenten. Bart Zwegers, conservator academisch erfgoed bij Universiteit Maastricht, onderzocht de situatie in Limburg, waar niet

alleen de fysieke schade een probleem blijkt te zijn, maar ook het gebrek aan voorbereiding.

Ook in Zuid-Holland is het risico op overstromingen groot, vooral in laaggelegen gebieden zoals het Groene Hart en de Randstad. Naast fysieke beschermingsmaatregelen is bewustwording en voorbereiding binnen de erfgoedsector essentieel. Hoe kunnen we samenwerking tussen erfgoedinstellingen en overheden verbeteren om actieplannen te ontwikkelen en preventieve maatregelen te nemen? Hoe kunnen we de impact van overstromingen beperken? Welke keuzes moeten we maken om ons erfgoed veilig te stellen? Tijdens deze panelsessie bespreken vier specialisten hoe we onze collecties beter kunnen beschermen, welke problemen we tegenkomen en hoe we elkaar kunnen ondersteunen.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Moderatie: **Marielle Hendriks**
Directeur-bestuurder, Erfgoedhuis Zuid-Holland
Fotograaf: Floris Scheplitz

Kenniscarrousel

In het middagprogramma kun je kiezen uit de excursie, parallelsessies en de kennistafels: de Kenniscarrousel. Neem plaats aan een van de 9 tafels, ga in gesprek met experts op diverse vakgebieden en ontmoet geestverwanten.

Let op: de kennistafels vinden plaats op diverse locaties.

Aanmelden voor de kennistafels is verplicht

Dit kan tijdens de inloop bij de infobalie in de foyer en in de ochtendpauze naast de Aalmarktzaal.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

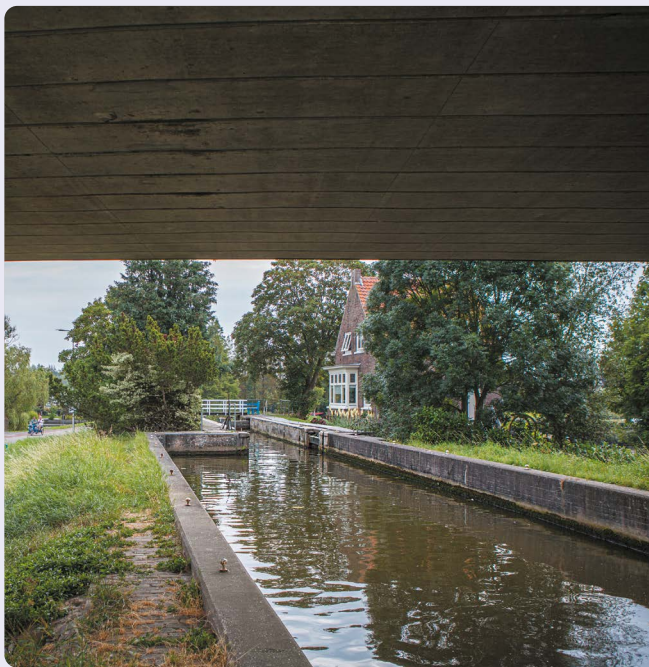
.....

.....

.....

.....

.....

KEUZESESSIE ▶ 13.45 - 14.35 UUR EN 14.50 - 15.40 UUR

▶ JAN WILLEM SCHAAPFOYER

Tineke van Heijst

GreenTech Watcher,
Netwerk Digitaal Erfgoed

Fotograaf: Rogier Chang

KENNISTAFEL 1

Duurzaam IT-gebruik: Verklein de CO₂-voetafdruk van erfgoed

Langzaam groeit het bewustzijn in de maatschappij dat het gebruik van IT een aanzienlijke impact heeft op het klimaat. Dit geldt ook voor erfgoedorganisaties die digitale data en collecties creëren, opslaan, gebruiken en tonen. De netwerkgroep Green IT van het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) onderzoekt hoe je de CO₂-impact van digitale data en IT in je organisatie kunt verminderen. Tijdens deze kennistafel wordt

Langzaam groeit het bewustzijn in de maatschappij dat het gebruik van IT een aanzienlijke impact heeft op het klimaat.

het gesprek gevoerd over wat je binnen je eigen organisatie kunt doen om Green IT op de agenda te zetten en praktische stappen te nemen richting een duurzame toekomst.

Tineke van Heijst is GreenTech Watcher van het Netwerk Digitaal erfgoed en doet onderzoek naar de (negatieve) effecten van opslag, gebruik en toegang tot digitaal erfgoed op het klimaat. Ook deed ze mee aan het onderzoek naar de duurzaamheid van erfgoedwebsites, dat leidde tot de publicatie van de gids *42 tips om je erfgoedwebsite te verduurzamen*.

A series of horizontal dotted lines extending across the width of the page, providing a space for writing.

KEUZESESSIE ▶ 13.45 - 14.35 UUR EN 14.50 - 15.40 UUR

▶ JAN WILLEM SCHAAPFOYER

Anne-Marie Goudzwaard (l)

Bouwkundig erfgoed-specialist,
APPM & projectleider herbestemming
van het stadhuis van Gouda

Nelleke Manschot (r)

Cultuurhistoricus en erfgoed-
professional, gemeente Gouda

KENNISTAFEL 2

Vakmanschap en generaties: hoe betrekken we Gen Z?

Hoewel we dagelijks bezig zijn met het behoud van materieel en immaterieel erfgoed, blijft de vraag: met wie werken we eigenlijk samen? We beseffen dat vakmensen essentieel zijn voor het voortbestaan van ambachten, maar hoe betrekken we jongere generaties, zoals Gen Z, en hoe zorgen we ervoor dat zij erfgoedbewakers van de toekomst worden? Wat heeft deze generatie nodig en welke rol spelen wij hierin? In deze deelsessie verken je samen met Anne-Marie Goudzwaard en Nelleke

Hoe kunnen we jongere generaties,
actief betrekken bij het doorgeven en
behouden van ambachten?

Manschot de behoeften van Gen Z en worden concrete strategieën besproken om hen actief te betrekken bij het doorgeven en behouden van ambachten. Aan de hand van inspirerende voorbeeldprojecten, zoals de herbestemming van het stadhuis van Gouda tot een 'levend leslokaal', laten Anne-Marie en Nelleke je zien hoe zij jong talent opleiden in de praktijk. Dit project biedt jonge vakmensen de unieke kans om direct bij te dragen aan het behoud van erfgoed, terwijl zij tegelijkertijd waardevolle vaardigheden opdoen.

Tijdens deze kennistafel krijg je inzichten in generatieverschillen, best practices en manieren om gezamenlijk ambachtelijke kennis voor de toekomst te waarborgen.

KEUZESESSIE ▶ 13.45 - 14.35 UUR EN 14.50 - 15.40 UUR

▶ GEMEENLANDSHUIS, GOUDLEERZAAL

Vera Kuijpers (l)

Bestuurslid, Platform Klimaat en Erfgoed & vakspecialist erfgoed, gemeente Utrecht

Fotograaf: Esmee Jacobs

Sander van Alphen (r)

Bestuurslid, Platform Klimaat en Erfgoed & beleidsmedewerker erfgoed, MOOI Noord-Holland

Fotograaf: Hester Berkelmans

KENNISTAFEL 3

Kleine instellingen, grote keuzes: de effecten van klimaatmaatregelen

Naast klimaatverandering zelf hebben ook maatregelen om de effecten van klimaatverandering op te vangen – klimaatadaptatie - grote ruimtelijke impact. Vera Kuijpers en Sander van Alphen schetsen enkele langetermijnperspectieven uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging: beschermen open en gesloten, meebewegen en zeewaarts. Vervolgens gaan ze in gesprek over de implicaties van deze toekomstscenario's op basis van een aantal stellingen.

Naast klimaatverandering zelf hebben ook maatregelen grote ruimtelijke impact.

Ze sluiten de kennistafel af met een denkoefening over het omgaan met verlies van erfgoed. Daarvoor krijg je als deelnemer een aantal mogelijke strategieën aangereikt. Onder leiding van Vera en Sander van Platform Klimaat & Erfgoed duik je dieper in de gevolgen van klimaatverandering en zoom je in op de risico's en mogelijkheden voor je eigen erfgoedinstelling.

A series of 15 horizontal dotted lines for writing, starting from the pen nib icon.

KEUZESESSIE ▶ 13.45 - 14.35 UUR EN 14.50 - 15.40 UUR

▶ **GARDEROBE AALMARKTZAAL**

Nick Warmerdam

Senior-adviseur archeologie,
Erfgoedhuis Zuid-Holland

Fotograaf: Floris Scheplitz

KENNISTAFEL 4

Nieuwe klimatrisicoscan voor erfgoed in Zuid-Holland: en nu?

Zuid-Holland is rijk aan erfgoed. Dit erfgoed staat echter onder druk door klimaatverandering. We krijgen te maken met warmer weer, droogte, wateroverlast, verzilting en zeespiegelstijging. Deze druk zal naar verwachting verder toenemen als we klimaatverandering niet proberen te verminderen of geen voorzorgsmaatregelen nemen. Waar moet je echter beginnen? Welke klimatrisico's spelen er in de provincie? Wat zijn de gevolgen voor de verschillende typen erfgoed, en waar is de kwetsbaarheid het grootst?

We krijgen te maken met warmer weer, droogte, wateroverlast, verzilting en zeespiegelstijging.

In 2024 heeft Erfgoedhuis Zuid-Holland een quickscan laten uitvoeren om de risico's van klimaatverandering voor het erfgoed in de provincie in kaart te brengen. Dit heeft geresulteerd in online raadpleegbare kaarten per klimaatrisico, een toelichting in een kaartverhaal en een handreiking voor gemeenten en beleidmakers.

Tijdens de kennistafel bekijk je de kaart om te ontdekken hoe de resultaten in de praktijk kunnen worden toegepast en welke stappen verder genomen moeten worden om erfgoed te borgen. Dit doen we aan de hand van een voor Zuid-Holland relevante casestudie.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

KEUZESESSIE ▶ 13.45 - 14.35 UUR EN 14.50 - 15.40 UUR

▶ GEMEENLANDSHUIS, BLAUWE ZAAL

Rowan Huiskes

Senior-adviseur digitalisering
en digitaal erfgoed-coach,
Erfgoedhuis Zuid-Holland

Fotograaf: Floris Scheplitz

KENNISTAFEL 5

Op zoek naar nieuwe vrijwilligers? Verander!

Erfgoedorganisaties zijn vaak op zoek naar nieuwe vrijwilligers om zo een divers en inclusief vrijwilligersbestand te ontwikkelen, zowel voor structurele activiteiten, als voor (kortdurende) projecten. Om open te staan voor nieuwe en andere vrijwilligers is verandering nodig. En dat is nog niet zo makkelijk, want mensen houden niet van verandering.

Daarom is het goed om te herkennen waar jouw organisatie (en jij zelf) zit in het 'rad van verandering', zodat je samen stappen kunt zetten om nieuwe vrijwilligers te verwelkomen. Je kunt protocollen, regels en handleidingen opstellen om nieuwe werkwijzen vast te leggen. Maar nog belangrijker is het om de 'onderstroom' te herkennen; de (on)bewuste tradities, gebruiken, normen en processen die de organisatiecultuur vormgeven en die bijvoorbeeld een drempel kunnen zijn voor het vinden en binden van nieuwe vrijwilligers.

In deze kennistafel ga je aan de slag met de theorie van 'transitiemanagement'. Centraal hierbij staat het (h)erkennen van de 'onderstroom' in de organisatiecultuur, welke fasen hier te onderscheiden zijn en hoe je deze herkent. Ook ga je praktisch aan de slag om te 'voelen' waar jij als organisatie (of individu) staat. En op die manier kun je jouw organisatie voorbereiden op het verwelkomen van nieuwe gezichten!

KEUZESESSIE ▶ 13.45 - 14.35 UUR

▶ GEMEENLANDSHUIS, DIJKGRAVENKAMER

Twan van der Beek (l)

Monumentenwachter,
Monumentenwacht Zuid-Holland

Fotograaf: Floris Scheplitz

Annemieke Kneppers (r)

Planner en adviseur,
Monumentenwacht Zuid-Holland

Fotograaf: Floris Scheplitz

KENNISTAFEL 6

Monumentenwacht Zuid-Holland: inspectie en duurzaam onderhoud van monumenten

Monumentenwacht Zuid-Holland, onderdeel van Erfgoedhuis Zuid-Holland, staat klaar voor alle eigenaren, beheerders en aspirant-kopers van monumenten. De wacht geeft inzicht in de onderhoudsstaat van jouw pand en geeft advies over het onderhoud door middel van de bouwkundige inspecties. Het gespecialiseerde en enthousiaste team

Het team bestaat uit inspecteurs die jaarlijks ongeveer 3.000 monumenten in Zuid-Holland inspecteren.

bestaat uit onafhankelijke inspecteurs die jaarlijks ongeveer 4.000 monumenten in Zuid-Holland inspecteren, variërend van woonhuizen en kerken tot bruggen en fabrieken.

Monumentenwacht ondersteunt je ook bij het verduurzamen van monumenten. Met een oriënterend advies verkennen ze de beste mogelijkheden en kansen voor verduurzaming. Monumentenwachter duurzaamheid, Twan van der Beek, staat deze middag klaar om jouw vragen te beantwoorden. Ook zal Annemieke Kneppers, planner en adviseur bij Monumentenwacht, je meer vertellen over deze dienstverlening in Zuid-Holland.

Let op: deze kennistafel vindt alleen plaats tijdens de eerste ronde.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

KEUZESESSIE ▶ 13.45 - 14.35 UUR

▶ GEMEENLANDSHUIS, RODE ZAAL

Natasja Schouten-Lening (l)

Senior-adviseur energiebesparing en doelgroepen aanpak binnen het team Warmte Gebouwde Omgeving, provincie Zuid-Holland

Odette Hartgerink (r)

Beleidsadviseur cultuur, erfgoed en toerisme, Monumententeam Zuid-Holland van provincie Zuid-Holland

Fotograaf: Martijn Beekman

KENNISTAFEL 7

Toekomstbestendige monumenten

De provincie Zuid-Holland houdt zich onder andere bezig met het verduurzamen van monumenten. Dit doen ze vanuit diverse samenwerkingen en vanuit verschillende opgaven en programma's. Welke samenwerkingen is de provincie aangegaan om je te kunnen helpen bij het verduurzamen van vastgoed? Welke middelen hebben zij hiervoor beschikbaar? En van welke subsidies, fondsen en ontzorgingsprogramma's kun je gebruik maken?

Tijdens deze interactieve sessie krijg je antwoord op bovenstaande vragen en is er voldoende ruimte om met elkaar het gesprek aan te gaan. Daarnaast zullen Natasja Schouten-Lening en Odette Hartgerink een aantal voorbeelden benoemen vanuit diverse programma's.

Let op: deze kennistafel vindt alleen plaats tijdens de eerste ronde.

A series of ten horizontal dotted lines for writing practice, spanning the width of the page.

KEUZESESSIE ▶ 14.50 - 15.40 UUR

▶ GEMEENLANDSHUIS, DIJKGRAVENKAMER

Annemarie Willems

Adviseur programma's & impact,
monumentenzorg & erfgoed,
Cultuurfonds

Foto: Cultuurfonds

KENNISTAFEL 8

Financieringsmogelijkheden bij het Cultuurfonds

Bij het Cultuurfonds lopen verschillende landelijke en regionale regelingen die jouw project verder kunnen helpen. Ben je benieuwd welke mogelijkheden er voor jou zijn? Tijdens deze kennistafel kun je al je vragen stellen aan Annemarie Willems, adviseur van het Cultuurfonds. Zij denkt graag mee welke kansen er voor jouw specifieke situatie zijn.

Let op: deze kennistafel vindt alleen plaats tijdens de tweede ronde.

KEUZESESSIE ▶ 14.50 - 15.40 UUR

▶ GEMEENLANDSHUIS, RODE ZAAL

Rosan Pallada (l)

Zelfstandig erfgoedprofessional & herontwikkelaar, gemeente Arnhem

Fotograaf: Loek Buter

Rozemarijn de Kwaasteniet (r)

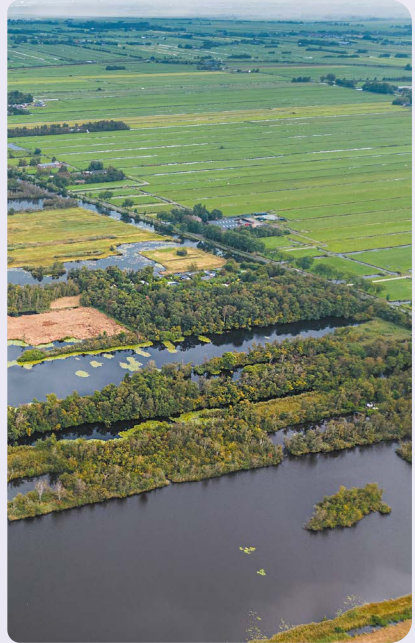
Coach ontzorgingsprogramma
verduurzaming klein maatschappelijk
vastgoed, provincie Zuid-Holland

KENNISTAFEL 9

De handdruk en de voetafdruk: hoe religieuze organisaties verder kijken

Tijdens deze kennistafel deelt Rosan Pallada van de gemeente Arnhem hoe ze gebedshuizen faciliteert in een *Green Deal*-aanpak, waarin wordt gewerkt aan het vergroten van de handafdruk én het verkleinen van de voetafdruk. Wat houdt dit in en hoe werkt dit? En hoe kun je dit concept op jouw eigen organisatie toepassen? Rosan Pallada en Rozemarijn de Kwaasteniet helpen je hierbij in een interactieve sessie.

Let op: deze kennistafel vindt alleen plaats tijdens de tweede ronde.

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, intended for handwriting practice. The lines are evenly spaced and extend from the left margin to the right margin.

Pepijn Duijvestein (l)

Directeur en senior business innovator bij New Economy, medeoprichter Biobased Design

Fotograaf: Max Pinckers

Marielle Hendriks (r)

Directeur-bestuurder Erfgoedhuis Zuid-Holland

Fotograaf: Floris Scheplitz

Samenvatting van de dag

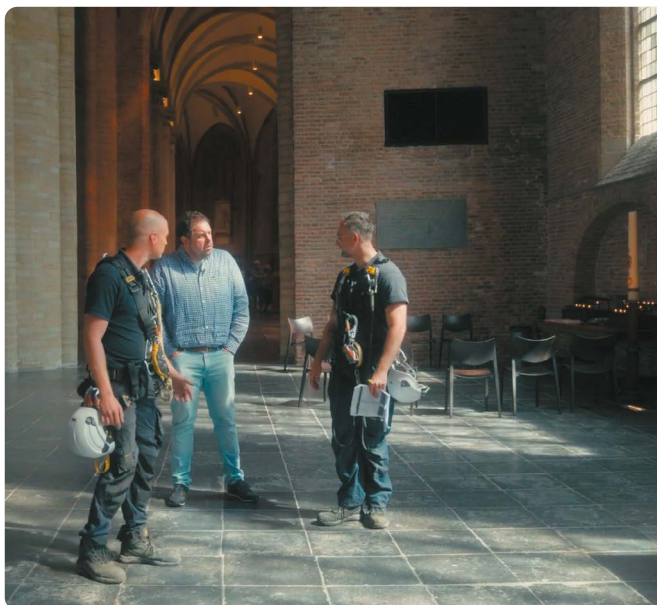
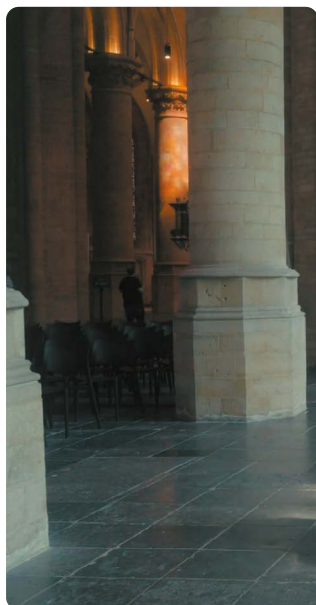
In deze afsluiter in columnstijl neemt Pepijn Duijvestein, samen met dagvoorzitter Marielle Hendriks, ons mee in de toekomst en zal hij ook kritisch zijn over wat er moet veranderen.

Waar gaat onze samenleving naartoe? Hoe kunnen we een beter gevoel ontwikkelen voor het maken van de 'juiste' keuzes, passend bij onze eigen situatie? En waar kunnen wij, waar kun jij, écht impact maken? Is er een rol weggelegd voor publieke en private verantwoordelijkheid en hoe verhouden deze zich tot elkaar? Pepijn Duijvestein richt zich vooral op duurzaamheid, maar gaat nog een stap verder: van herstel naar regeneratief denken.

Vertoning jubileumvideo Erfgoedhuis & Monumentenwacht Zuid-Holland

Na de samenvatting van de dag kondigt dagvoorzitter Marielle Hendriks de jubileumvideo van Erfgoedhuis Zuid-Holland en Monumentenwacht Zuid-Holland aan.

In deze video komen enkele mensen uit het veld aan het woord over hun samenwerking met het Erfgoedhuis en de Monumentenwacht. Laat je inspireren!

Meindert Stolk

Gedeputeerde provincie
Zuid-Holland

Foto: Provincie Zuid -Holland

Uitreiking Erfgoedparel

De erfgoedsector kan niet zonder vrijwilligers die zich inzetten voor het behouden, benutten en beleefbaar maken van (immaterieel) cultureel erfgoed. Denk aan degenen die actief zijn in musea, archieven, molens, buitenplaatsen, (historische) verenigingen, monumenten of andere erfgoedinstellingen in Zuid-Holland.

Onderzoek van het Erfgoedhuis uit 2021 toont aan dat ruim 40.000 vrijwilligers zich binnen 1.100 organisaties inzetten voor gemiddeld zo'n drie uur per week. Een aanzienlijke bijdrage, die aandacht en ondersteuning verdient!

De erfgoedsector kan niet
zonder vrijwilligers.

Daarom hebben Erfgoedhuis Zuid-Holland en provincie Zuid-Holland sinds 2022 een erfgoedvrijwilligersprijs ingesteld: de Erfgoedparel. Vijf erfgoedgemeenschappen strijden met hun project om de publieks- of de vakjuryprijs. Alle vijf finalisten krijgen erkenning voor hun waardevolle werk met de vertoning van video's over hun project. De twee uiteindelijke winnaars ontvangen - naast de eer - een geldbedrag van €2.000,-.

De vijf finalisten zullen door middel van korte video's worden gepresenteerd waarna Meindert Stolk, gedeputeerde provincie Zuid-Holland, de prijzen uit zal reiken aan de twee winnaars.

▶ 17.00 - 18.00 UUR ▶ AALMARKTFOYER

Afsluiting en borrel

Wat doe je met een dag vol verhalen, vragen, beelden, indrukken en feiten? Die vat je samen, vouw je op en sluit je af in stijl: dagvoorzitter Marielle Hendriks van het Erfgoedhuis neemt deze taak op zich, waarna het de hoogste tijd is voor een 'proost'!

We wensen je een aangename afsluiting en – we hopen – tot ziens!

Praktische informatie

De Erfgoeddag wordt georganiseerd door Erfgoedhuis Zuid-Holland en is mede mogelijk gemaakt door de provincie Zuid-Holland.

Voor meer informatie: erfgoedhuis-zh.nl/erfgoeddag

Locatie

Stadsgehoorzaal Leiden

Breestraat 60, 2311 CS Leiden

Routebeschrijving

De Stadsgehoorzaal ligt in het centrum van Leiden, we adviseren daarom om met de fiets of het openbaar vervoer te komen.

- ▶ Openbaar Vervoer: vanaf treinstation Leiden Centraal is het een kwartier lopen. Ook stoppen verschillende bussen in de buurt. Plan je reis vooraf op 9292.nl.
- ▶ Auto: in de omgeving van de Stadsgehoorzaal is het betaald parkeren. Parkeren kan bij parkeerterrein Haagweg of de parkeergarages Lammermarkt en Garenmarkt.

Entree

Na aanmelding bij de infobalie ontvang je je naambadge en een programmaboekje. Ook kun je hier terecht voor vragen of om je aan te melden voor het middagprogramma.

Keuze middagprogramma

Het middagprogramma bestaat uit de Kenniscarrousel (met verschillende kennistafels), een excursie naar de Pieterskerk en bijdragen in de Aalmarktzaal.

Plaatsen zijn beperkt dus aanmelden voor deze onderdelen is verplicht. Aanwezig zijn kunnen dat alleen doen op de dag zelf, tijdens de inloop in de entreefoyer en de ochtendpauze bij de infobalie in de Aalmarktfoyer. Daar ontvang je een toegangsbewijs voor de sessie.

Omwille van de doorstroming adviseren we je om al van tevoren te kijken welke sessie je voorkeur heeft.

Wees ook op tijd bij de sessies aanwezig, de gereserveerde plaatsen kunnen anders worden vergeven aan een ander!

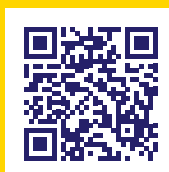
Opnames

De plenaire bijdragen in de Aalmarktzaal (en niet die daarbuiten!) worden opgenomen en zijn na afloop te bekijken via het YouTube-kanaal van Erfgoedhuis Zuid-Holland. Aanmelders van de dag ontvangen na afloop een mail met een terugblik op de dag, daarin staat ook een link naar deze video's.

Vragen? Tips?

Tevens vragen we je na afloop om feedback te delen over het evenement: wat ging er goed, wat kan er beter? Jouw ervaring helpt ons vooruit. Dank alvast voor je reactie!

**WAT VOND
JE ERVAN?**
Deel je mening!

Voor meer informatie: erfgoedhuis-zh.nl/erfgoeddag

ERFGOEDHUIS
ZUID • HOLLAND

provincie
Zuid-Holland